

Київський університет імені Бориса Грінченка
Факультет психології, соціальної роботи та спеціальної освіти
Кафедра практичної психології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи

Олексій ЖИЛЬЦОВ
_____ 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Консультування осіб з віктимною поведінкою

для студентів

спеціальності 053 Психологія

освітнього рівня другого (магістерського)

освітньої програми 053.00.02 Практична психологія

спеціалізації _____

Київ – 2023

Розробники: Тетяна ЦИГАНЧУК, доцент кафедри практичної психології

Викладачі: : Тетяна ЦИГАНЧУК, доцент кафедри практичної психології

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри практичної психології.

Протокол від 28.08. 2023 р. № 6

Завідувач кафедри _____ (Олена ЛИТВИНЕНКО)
(підпис)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми з психології магістерського рівня вищої освіти

28.08.2023 р.

Керівник освітньої програми _____ (Ольга ЛОЗОВА)
(підпис)

Робочу програму перевірено

01.09.2023 р.

Заступник директора/декана _____ (Роман ПАВЛЮК)
(підпис)

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (ПІБ), «__» 20__ р., протокол № ____
(підпис)

на 20__/20__ н.р. _____ (ПІБ), «__» 20__ р., протокол № ____
(підпис)

на 20__/20__ н.р. _____ (ПІБ), «__» 20__ р., протокол № ____
(підпис)

на 20__/20__ н.р. _____ (ПІБ), «__» 20__ р., протокол № ____
(підпис)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	вибіркова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	4/120	
Курс	2	2
Семестр	3	3
Кількість змістових модулів з розподілом:	4	
Обсяг кредитів	4	4
Обсяг годин, в тому числі:	120 год.	120 год.
Аудиторні	32 год.	16 год.
Модульний контроль	8 год.	-
Семестровий контроль	-	-
Самостійна робота	80 год.	104
Форма семестрового контролю	залік	залік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета даного курсу полягає у формуванні знань щодо змісту, видів, психологічних чинників та психологічних особливостей корекції віктимної поведінки особистості, а також сприяння розвитку відповідних умінь та навичок.

Завдання навчальної дисципліни

Відповідно до Освітньо-професійної програми 053.00.02 Практична психологія підготовки за другим (магістерським) рівнем вищої освіти зі спеціальності 053 Психологія, дисципліна «Консультування осіб з віктимною поведінкою» забезпечує формування таких **загальних та фахових компетентностей**:

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях

ЗК2. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми

ФК1. Знання основних психологічних аспектів кризової психології.

ФК2. Уміння застосування форм та методів роботи кризового психолога.

ФК3. Уміння застосовувати сучасні методики короткотривалої психотерапії.

ФК4. Здатність обирати доречну стратегію психологічної допомоги клієнтам у стані гострого стресу під час та після воєнних дій.

ФК5. Практичні навички використання методів психологічної допомоги жертвам насильства та особам з віктимною поведінкою.

3. Результати навчання за дисципліною

Відповідно до Освітньо-професійної програми 053.00.02 Практична психологія підготовки за другим (магістерським) рівнем вищої освіти зі спеціальності 053

Психологія, дисципліна «Консультування осіб з віктимною поведінкою» забезпечує оволодіння такими **програмовими результатами навчання**:

ПРН 1. Отримують умови професійного становлення через формування практичних умінь організації та провадження консультаційного процесу;

ПРН 2. Набувають систематизованих знань та навичок аналітичної діяльності у сфері психологічного консультування;

ПРН 3. Формують професійні компетентності психолога-консультанта (методи профілактики, корекції та реабілітації) у сфері психологічної допомоги різним верствам населення під час та після воєнних дій;

ПРН 4. Опановують види та форми короткотривалої психотерапевтичної допомоги відповідно до державних і європейських стандартів;

ПРН 5. Опановують навички корекції віктимної поведінки особистості та психологічної допомоги жертвам насильства.

3. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Ус ьо го	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна:					Сам остій на
		Л е к ці ї	С е м ін а р и	П р а к ти чні	Л а б о р а т о р ні	І н д и ві ду а ль ні	
Змістовий модуль 1 «Детермінанти розвитку віктимної поведінки»							
Тема 1. Зміст і форми віктимної поведінки особистості.	19	2	2	-	-	-	15
Тема 2. Формування віктимної поведінки особистості.	14	2	2	-	-	-	10
Модульний контроль	2						
Разом	35	4	4	-	-	-	25
Змістовий модуль 2 «Методи діагностики віктимності»							
Тема 3. Психологічна діагностика особистості з віктимною поведінкою.	23	4	4	-	-	-	15
Модульний контроль	2						
Разом	25	4	4	-	-	-	15
Змістовий модуль 3 «Психологічні основи консультування осіб з віктимною поведінкою»							

Тема 4. Психологічні особливості консультування осіб з віктимною поведінкою	14	2	2	-	-	-	10
Тема 5. Особливості консультування осіб з віктимною поведінкою у різних психотерапевтичних підходах.	14	2	2	-	-	-	10
Модульний контроль	2						
Разом	30	4	4	-	-	-	20
Змістовий модуль 4 «Консультування осіб з різними типами віктимної поведінки»							
Тема 6. Консультування жертв насилля.	14	2	2	-	-	-	10
Тема 7. Консультування учасників деструктивних культів.	14	2	2	-	-	-	10
Модульний контроль	2						
Разом	30	4	4	-	-	-	20
Підготовка та проходження контрольних заходів							
Усього	120	16	16	-	-	-	80

Тематичний план для заочної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Ус ьо го	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна:					Сам остій на
		Л е к ці ї	С е м ін а р и	П р а к т и ч ні	Л а б о р а т о р ні	І н д и ві д у а л ь ні	
Змістовий модуль 1 «Детермінанти розвитку віктимної поведінки»							
Тема 1. Поняття та формування віктимної поведінки особистості.	30	2	2	-	-	-	26
Разом	30	2	2	-	-	-	26
Змістовий модуль 2 «Методи діагностики віктимності»							
Тема 2. Психологічна діагностика особистості з віктимною поведінкою.	30	2	2	-	-	-	26
Разом	30	2	2	-	-	-	26
Змістовий модуль 3 «Психологічні основи консультування осіб з віктимною поведінкою»							
Тема 3. Психологічні особливості консультування осіб з віктимною поведінкою.	30	2	2	-	-	-	26
Разом	30	2	2	-	-	-	26
Змістовий модуль 4 «Консультування осіб з різними типами віктимної поведінки»							
Тема 4. Консультування жертв насилля.	30	2	2	-	-	-	26
Разом	30	2	2	-	-	-	26
Підготовка та проходження контрольних заходів							
Усього	120	8	8	-	-	-	104

4. Програма навчальної дисципліни.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 «ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ ВІКТИМНОЇ ПОВЕДІНКИ»

Тема 1. Зміст і форми віктимної поведінки особистості.

Поняття про віктимну поведінку. Відхилення поведінки від соціальних і моральних норм. Віктимна поведінка. Віктимна поведінка як наслідок компенсації почуття неповноцінності (А.Адлер. Е. Еріксон), незадоволення потреби в самоповазі (А. Маслоу). Теоретичні підходи до пояснення феномену психологічної жертви. Психологічний аналіз сутності понять: «віктимність»,

«віктимізації», «віктимна ситуація», «віктимогенний потенціал», «віктимна поведінка». Форми прояву та етапи розвитку віктимної поведінки.

Основні поняття теми: віктимність, віктимізація, віктимна ситуація, віктимогенний потенціал, віктимна поведінка, почуття неповноцінності, психологічна жертва.

Тема 2. Формування віктимної поведінки особистості.

Групи факторів, що зумовлюють віктимну поведінку особистості.

Соціальні фактори. Феномен “порівняльної депривації”.

Індивідуально-психологічні чинники віктимної поведінки: неадекватна самооцінка і рівень домагань, підвищений рівень тривожності, агресивність, ціннісні орієнтації, відставання в загальному розвитку, фізичні вади.

Роль сім'ї формуванні віктимної поведінки: неадекватні стилі виховання, «патогенна батьківська функція», емоційний симбіоз, порушення формування автономності, порушення розвитку Я-концепції та інш.

Основні поняття теми: порівняльна депривація, тривожність, агресивність, ціннісні орієнтації, самооцінка, рівень домагань, стилі виховання, «патогенна батьківська функція», емоційний симбіоз.

Семінарське заняття 1. Зміст і форми віктимної поведінки особистості.

Семінарське заняття 2. Формування віктимної поведінки особистості.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 «МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ ВІКТИМНОСТІ»

Тема 3. Психологічна діагностика особистості з віктимною поведінкою (4 години).

Стадії діагностики: попередня стадія (виявлення зовнішніх особливостей віктимної поведінки, попереднє формулювання гіпотези щодо можливих причин віктимної поведінки), стадія уточнення (аналіз соціально-психологічних, педагогічних та індивідуально-психологічних чинників віктимної поведінки), заключна стадія (вивчення індивідуально-психологічних якостей особистості, її фізичного і психічного здоров'я з метою уточнення причин віктимної поведінки й прогнозування тенденцій особистісного розвитку). Методи психологічної діагностики віктимної поведінки. Особливості спостереження, тестування, опитування.

Основні поняття теми: діагностика, методи діагностики, психічне здоров'я, соціально-психологічні, педагогічні, індивідуально-психологічні чинники віктимної поведінки, особистісний розвиток.

Семінарське заняття 3 Психологічна діагностика особистості з віктимною поведінкою (4 години).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3 «ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ КОНСУЛЬТУВАННЯ ОСІБ З ВІКТИМНОЮ ПОВЕДІНКОЮ»

Тема 4. Психологічні особливості консультування осіб з віктимною поведінкою.

Принципи консультування осіб з віктимною поведінкою. Етапи консультативного процесу. Робота з позицією «Жертви», робота з «супротивами» клієнта.

Основні поняття теми: позиція жертви, порадника, агресора, супротиви, віктимна поведінка, трикутник Карпмана.

Тема 5. Особливості консультування осіб з віктимною поведінкою у різних психотерапевтичних підходах.

Індивідуальна психологія А. Адлера. Логотерапія В. Франкла. Рационально-емотивна терапія А. Елліса. Реальнісна терапія У. Гласера.

Основні поняття теми: комплекс неповноцінності, компенсація, соціальний інтерес, спрямованість до переваги, стиль життя, сенс життя, парадоксальна інтенція, дереклексія, логоаналіз, цінності творчості, цінності переживання, цінності відносин, ірраціональні переконання, АВС-модель.

Семінарське заняття 4. Психологічні особливості консультування осіб з віктимною поведінкою.

Семінарське заняття 5. Особливості консультування осіб з віктимною поведінкою у різних психотерапевтичних підходах.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4 «КОНСУЛЬТУВАННЯ ОСІБ З РІЗНИМИ ТИПАМИ ВІКТИМНОЇ ПОВЕДІНКИ»

Тема 6. Консультування жертв насилля.

Типи насилля. Принципи та завдання консультування жертв насилля. Особливості допомоги дітям-жертвам сімейного насилля. Консультування жінок-жертв згвалтування.

Основні поняття теми: насилля, жертви сімейного насилля, психологічна травма, посттравматичний стресовий розлад, психологічна інтервенція, кризова інтервенція, дебрифінг.

Тема 7. Консультування учасників деструктивних культів.

Ознаки впливу деструктивного культу. Фази втягнення в деструктивну секту, техніки та моделі, що використовуються в деструктивних культах з метою маніпуляції свідомістю.

Основні поняття теми: секта, деструктивний культ, маніпуляція свідомістю, депрограмування, реформування мислення.

Семінарське заняття 6. Консультування жертв насилля.

Семінарське заняття 7. Консультування учасників деструктивних культів.

1.

5. Контроль навчальних досягнень

5.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів (денної форми)

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3		Модуль 4	
		кількість балів	максимальна кількість балів	кількість балів	максимальна кількість балів	кількість балів	максимальна кількість балів	кількість балів	максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	2	2	2	2	2	2	2	2
Відвідування семінарських занять	1	2	2	2	2	2	2	2	2
Відвідування практичних занять	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Робота на семінарському занятті	10	2	20	2	20	2	20	2	20
Робота на практичному занятті	10	-	-	-	-	-	-	-	-
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	10	-	-	-	-	-	-	-	-
Виконання завдань для самостійної роботи	5	2	10	2	10	2	10	2	10
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25	1	25	1	25
Виконання ІНДЗ	30	-	-	-	-	-	-	-	-
Разом		9	59	9	59	9	59	9	59
Максимальна кількість балів: 236									
Розрахунок коефіцієнта: 2,36 (236:100)									

2.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів (заочної форми)

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3		Модуль 4	
		кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Відвідування семінарських занять	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Відвідування практичних занять	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Робота на семінарському занятті	10	1	10	1	10	1	10	1	10
Робота на практичному занятті	10	-	-	-	-	-	-	-	-
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	10	-	-	-	-	-	-	-	-
Виконання завдань для самостійної роботи	5	2	10	2	10	2	10	2	10
Виконання модульної роботи	25	-	-	-	-	-	-	-	-
Виконання ІНДЗ	30	-	-	-	-	-	-	-	-
Разом		5	22	5	22	5	22	5	22
Максимальна кількість балів: 88									
Розрахунок коефіцієнта: 0,88 (88:100)									

2.2. Завдання для самостійної роботи та критерії їх оцінювання

Самостійна робота до модуля 1:

1. Скласти таблицю «Прояви віктимної поведінки на кожному етапі її розвитку».
2. Скласти блок-схему «Соціальні фактори віктимної поведінки».

Самостійна робота до модуля 2:

1. Зробити аналіз віктимної поведінки обраної вами особи, відповідно до стадій діагностики: попередня стадія (виявлення зовнішніх особливостей віктимної

поведінки, попереднє формулювання гіпотези щодо можливих причин віктимної поведінки), стадія уточнення (аналіз соціально-психологічних, педагогічних та індивідуально-психологічних чинників віктимної поведінки), заключна стадія (вивчення індивідуально-психологічних якостей особистості, її фізичного і психічного здоров'я з метою уточнення причин віктимної поведінки й прогнозування тенденцій особистісного розвитку).

2. За результатами аналізу підібрати методи діагностики віктимної поведінки.

Самостійна робота до модуля 3.

Підготуйте поетапну схему консультативної роботи з особою з віктимною поведінкою в залежності від особистісних властивостей конкретного клієнта (див. сам. роботу №2), його проблематики та обраного вами психотерапевтичного підходу.

Самостійна робота до модуля 4.

Розробити блок-схему послідовності ваших дій у випадку допомоги жертвам насилля «Мета і стадії психологічної допомоги жертвам насилля» (на вибір: дітям, жінкам, учасникам деструктивних культів).

Критерії оцінювання:

1. Подана студентом робота повністю відповідає поставленому завданню – 2 б.
2. Всі завдання самостійної роботи виконані повністю – 1 б.
3. В роботі виконано глибокий аналіз інформації – 1 б.
4. Робота подана на перевірку вчасно – 1 б.

2.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання.

Формою модульного контролю є тестові завдання. За кожну правильну відповідь на завдання студент отримує один бал. Максимальний бал за модульну контрольну роботу – 25 балів.

2.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання. Формою семестрового контролю є **залік**.

2.5. Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю Не передбачено програмою.

2.6. Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за 100-бальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з, можливими, незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах

		обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

3. Навчально-методична картка дисципліни

«Консультування осіб з віктимною поведінкою» (денна форма)

Разом: 120 год., лекції – 16 год., семінарські заняття – 16 год., модульні контрольні – 8 год., самостійна робота – 80 годин, семестровий контроль – залік.

Тиждень						
Модулі	Модуль I «Психологічні основи віктимної поведінки особистості»		Модуль II «Методи діагностики віктимності »	Модуль III «Психологічні основи консультування осіб з віктимною поведінкою».		Модуль IV «Консультування осіб з різними типами віктимної поведінки»
Кількість балів за модуль	59 балів		59 балів	59 балів		59 балів
Тема	Зміст і форми віктим ної поведі нки особи стості	Формув ання віктим ної поведін ки особист ості	Психологіч на діагностик а особистост і з віктимною поведінко ю.	Псих ологі чні особ ливо сті конс ульту ванн я осіб з вікти мно ю пове дінко ю.	Особл ивості консул ьтуван ня осіб з віктим ною поведі нкою у різних психот ерапев тични х підход ах.	Консул ьтуван ня жертв насилл я. Консул ьтуван ня учасни ків дестру ктивни х культів
Дати						
Лекції	1 бал	1 бал	2 бали	2 бали	1 бал	2 бали
Семінарські заняття	Зміст і форми віктим ної поведі нки особи стості (10+1 бал)	Формув ання віктим ної поведін ки особист ості (10+16а л)	Психологіч на діагностик а особистост і з віктимною поведінко ю. (20+26бали	Психологічні особливості консультуванн я осіб з віктимною поведінкою (20 +26бали)	Консул ьтуван ня жертв насилл я. (10+1 бал)	Консуль тування учасник ів деструк тивних культів. (10+1 бал)
Самостійна робота	5 + 5 балів		5+5 балів	5+5 балів	5+5 балів	
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота №1 (25 балів)		Модульна контрольна робота №2 (25 балів)	Модульна контрольна робота №3 (25 балів)	Модульна контрольна робота №4 (25 балів)	

Підсумковий контроль	Залік (загальна сума за курс – 236 балів , застосовується коефіцієнт 2,36)
-------------------------	---

4. Навчально-методична картка дисципліни

«Консультування осіб з віктимною поведінкою» (заочна форма)

Разом: 120 год., лекції – 8 год., семінарські заняття – 8 год., самостійна робота – 104 години, семестровий контроль – залік.

Тиждень					
Модулі	Модуль I «Психологічні основи віктимної поведінки особистості»	Модуль II «Методи діагностики віктимності »	Модуль III «Психологічні основи консультування осіб з віктимною поведінкою».	Модуль IV «Консультування осіб з різними типами віктимної поведінки»	
Кількість балів за модуль	22 бали	22 бали	22 бали	22 бали	
Тема	Зміст і форми віктимної поведінки особистості	Психологіч на діагностик а особистост і з віктимною поведінко ю.	Психологічні особливості консультуванн я осіб з віктимною поведінкою.	Консультування жертв насилля.	
Дати					
Лекції	1 бал	1 бал	1 бал	1 бал	
Семінарські заняття	Поняття та формування віктимної поведінки особистості (10+1бал)	Психологіч на діагностик а особистост і з віктимною поведінко ю. (10+1 бал)	Психологічні особливості консультуванн я осіб з віктимною поведінкою (10 +1 бал)	Консультування жертв насилля. (10+1 бал)	
Самостійна робота	5 + 5 балів	5+5 балів	5+5 балів	5+5 балів	
Підсумковий контроль	Залік (загальна сума за курс – 88 балів , застосовується коефіцієнт 0,88)				

5. Рекомендовані джерела

Основна (базова)

1. Профілактика девіантної поведінки дітей і молоді: психологопедагогічний та соціально-правовий аспекти: навчальний посібник / Н.П. Пихтіна, М.П. Пихтін, Т.Є. Федорченко (друге видання). – Київ: КНТ, 2018. – 376 с
2. Теслик Н. М. Віктимологія : навчальний посібник / Н. М. Теслик. – Суми : Сумський державний університет, 2021. – 71 с.
3. Ярослав Гошовський, Дарія Гошовська. Психологія девіантної особистості: навчально-методичний посібник до практичних занять. Луцьк, ПП Іванюк, 2022. 106с.
4. Девіантна поведінка: історія, теорія, практика: матеріали конференції / за ред. Максимової Н.Ю., Грись А.М., Максим О.В.-Київ
5. World Health Organization. Violence Against Women. 2017. Available online: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>
6. Кузікова С. Б. Теорія і практика вікової психокорекції: навчальний посібник, Суми: Університетська книга, 2020. 304 с. URL: <http://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/9286>

Додаткова

1. Мединська Ю. Я. Проблема віктимності у контексті емоційного інтелекту особистості / Ю. Я. Мединська // Педагогіка і психологія професійної освіти. – № 3. – Львів. – 2013. – С.191–201.
2. Вакуліч Т.М. Механізми віктимізації особистості жінки. Шлях доступу: <http://www.apppsychology.org.ua/data/jrn/v11/i20/3.pdf>
3. Клібайс Т.В., Дець О.П. (2019) Психологічні особливості настановлень осіб з психосоматичними захворюваннями. // Педагогічна освіта. Теорія і практика. Психологія. Педагогіка. – Вип. 32. – С. 64-69.
4. Чуйко О.В., Клібайс Т.В. (2020) Соціально-психологічні аспекти адаптивних можливостей та віктимної поведінки студентської молоді. //Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія. Соціальна робота. – Вип. 1 (6), 2020.
5. Sardinha, L.; Maheu-Giroux, M.; Stöckl, H.; Meyer, S.R.; García-Moreno, C. Global, regional, and national prevalence estimates of physical or sexual, or both, intimate partner violence against women in 2018. Lancet 2022, 399, 803–813. [Google Scholar]